

Landskap: Skåne Upptecknat av: Sherman Nilsson
 Härad: V. Göinge Adress: Skattena bot 231 Hässleholm
 Socken: Stoby Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1947 Född år 1877 i Skärkinda förs.

Tro och sed betr. slakt. s. 1-10.

" " " " pengar o. skatter. s. 11-17.

Jätten Finn o. Lunds domkyrka. s. 18-19.

Skogsmannen luvade dräng. s. 19.

Hjulormen. s. 19.

Inv. o. Fk. s
fr. form. IV

Frågor om Fro och Sed beträffande Slakt. O. D.

Under äldre Tider hörde slakten till den viktigaste förberedelsen, som framför allt föregick julens värdisa firande. Undantag gjordes naturligtvis, då ett större gille av en eller annan anledning skulle gå av stapeln i gården. Under vanliga förhållanden ägde emellertid också denne viktiga procedur rum mera än en gång om året, i oktober eller november. I en välförsedd bondgård slaktade man då icke allenast svin och små kreatur, utan det hörde till god ordning och allmän plägsed, att slakta en ko eller oxe. Var hushållet stort och fräs sådana. Ett sådant arbete tog därför också flera dagar i anspråk. Man började vanligtvis med soinen.

Slakten: innan ett dylikt djur slaktades skulle det minst en dag ha stått utan föda, detta för att mälkorna skulle bli sena. Dessa användes vid tillagningen av blodkorven. S. t. blodröran. Oktober var i gamla almanackan benämnd slakt månad, och hälsö i ny och i otte mål- tidigt på morgonen den 16. Gallus var en bra

dag för slakt, fläsket blev drygare, fläsket stod sig bättre, det gick inte "ro-rolingar" (=mask) det härbade inte så lätt när det slaktades i "ny".

2. I varje by fanns en slaktare en person, som i egenstråk av slaktare, gick från gård till gård för att utföra detta slags arbete. Vanlig slakt ansågs ej ohedersligt utom hästslakten, som ingen utförde utan det var sackarens arbete, var där någon annan person som utförde detta arbete sånades den på samma skala som sackaren, det var sådana som varit i delo med saltvisan, så sånades han sig som han inte hade något att fråga efter. Men det började att taga en annan syn på tinget i början på 1890 talet, så att en fattig familje fader med stor familj, kunde slakta en häst förutom till att bli utstött ur trakten, och då fick han det bästa av köttet, huden tog hästägaren, och lämnade den till garvning.

3. Slaktare fick ett stycke fläsk, stickhället utskurit

med ett stycke fläsk körde staklaren till, och så fick han dagen efter smaka jölsan, och stakten var som en fäst fjärs innom de började den, så var ^{det} kaffe göken, och efter den ett bra dukat bord.

4. Rackaren - eller vallaackare - eller natman, i varje härad fanns en rackare, den siste av nämnde var rackare Brömberg, bosatt i Verums socken, hans hustru var av mörkhyad ras men annars hyggligt folk, en rackare fick ej sitta till bords med de andra, och blev hon bjuden på en sup brännvin, så när han lagit supen sköjde hon glaset med vatten efter sig. Han var även lite fereahuss doktor, och hans kvinna botade lyte på folk och (Schäver) "engelska sjuken", och "kollor" och spådde bondens döttrar, och jigor, så det var en avkomma från Tälles släkte.

5. När vetinärerna blevo tillsatta i sina distrikt så ombesöjde de föregående arbetet, men i början på 1890 talet så började folket allt mer anlita dem

men det höll in på detta århundradet de tog anbring
sackaren, eller någon annan pålitlig person, som utförde
sådana arbeten som basterering. I bondbyarna var en
äldre person som bastererade smågrisar; "S. R. gilla grisa",
och han var lite tusenkonstnär, om söndags förmiddagen
drog hem ibring och "gilla grisa", och släppte här på bond-
drängar, S. R. gäcka, den saken som de släppte med kallades
"Sisare". Hästkött hade folk fördom mot att äta, till
förra kriget då fröket blev efterfrågad, och än är här
många som inte vill äta hästkött.

6. Vid basterering eldades upp de bostadskarna eller
också grävdes ned så djupt i jorden så ej hundar eller
andra djur skulle komma åt det, sackaren utförde detta
arbete,

7. När en hare eller ett rådjur var skjuten, så
togs inmanntat ut, och insattes en enespen i passet

8. Själv döda djur grävdes ned, ibland i gödsel-
högar, men innan här blev sundhets nämnd blev

många sådana djur försålda i marknaden
och val som kom i korv blev vackra skänkande korvar
som såldes i charkuteriaffärerna. En slaktare
köpte på en gård två unghor som legat i en strög och
dött av blodbrinnig feber, och gick i korv, i de
korvfjärtern kunde gömmas mycket.

9. Innepigarn i gården tog mot blodet vid slakt, men
voro de gravida då avstod de från det, för en gammal bo
att fotiset kunde få lyft, i flesta fall var där en äldre
kvinna såsom en av gårdens förarskustärer.

10. Var en gammal häst som varit gårdens trogen
i många fall till ända trettio år, och skulle slaktas,
då sålles många ord, och till och med fölles tårar,
när den gamle trojänaren skulle gå ur livet.
men det var ett vackert drag, än när en sriken
bonde sålde en gammal häst på marknaden och
den i skojfar händer, och gick ur hand i hand
bland "fassa skojfare" och latträ.

11. Om en slaktare ej kunde träffa rätt med kniven
träffa rätt i leden när han skar av benen. Låtes på
skämt, va har du gjort i natt när du inte kan
 träffa rätt i i ledbanden.
12. Ett allmänt skämt för den obekanta men också
den som var rättfärdig och de ville ha till drift-pu-pu,
Så kunde slaktaren säga till en, "Gack bort till 'nabben'
och låna en 'rumpredsa' - sådant finns ej."
13. Björslat togs till kött-korv, Ensom bereddades till kallskuril
luftstrumpen kastades till hunden
14. Svingallan tog de gamle och skar ut, och hade ett
särskilt tecken på den hur den vintern skulle bli, va,
kall och snörik. Till ett annat var gallan som läkemedel
mot frost, och läggs på brännvin och draga, och smörja
de frostbitna kroppsdelen. Urin blåsan togs till
vara, tömdes, renstears, och blåstes upp och bands om
hängde till torp, och var och blev till barnens förfröjning
som leksak, också torrades den, och begagnades till isblåsa.

17. Geisasvansen, den s.k. "grisarumpan", pigorna brukade att ge minst drängen grisarumpan när den som betat kom på bordet, med orden du är minst drängen du skall "hava rumpan". Fästlappar^{fär panen} var en dessert, inköptes av hotellerna och blev en fin anrättning. De kallades på vanligt bondspråk, "våra rödda", fästlappar av "våduren" panen till fåren.

18. Blodet användes till olika maträtter, särskilt den väl lagade blodkorven, av de medelstora farmarna de större koncernerna, och så lagade präst ulen konvokum. Tillredol mer med råmjöl så den blev sammanhängande. prästlar tillagade av blodet att utlösa om smaken, om beträffande med kryddor för smak.

19. Farmarna sände kallades fjälster "pölse fjälster" en del till blodpölse, och en del till "hackepölse" köttkonv inna kött tvannar kom i bruk hackades köttet i en träslåg med en hacketinne. Farmarna benämndes, stor farmarna, och små farmarna, istert på farmarna

Togs bort, och kallades "plocke fett" nyttjades vid stekning
fett delar med köttlar i plockades i främ och smältes
till skosmörje, med blanchering av vax och talg, och
som som koktes ihop, detta benämndes skofett.

20. Grisar husslet, bogarna, mellan stycken stinkorna,
isbrän, blodkon, hackepötsa, leverpötsa, saltad fläsk
Lorbad det var spege fläsk, det som sökades i skorstenen
det var råket fläsk, benen det var "grisatassa"

21. Bort togs ^{tid} borstar, de gamle slaktarna sade att de
nyare svinen hade inga borstar mot vad de gamle sortens
grisar hade, men svinhärens blev till krydstopp, Egel
till ryttborstar

22. Horn boskapens ^{horn} förfärdigas i äldre tider mat skedar
av en sort större skedar att strumma gräddle med
kallades "flöda skedar" de tillverkade av gafflar av horn,
kladhängare av horn, m m. "Gura mien" det var "penisen"
av fjuren som togs vid slakt skars upp och delades i två
delar en jämnagel sålles in i den grövre änden, och snoddes

Tillsammans och sattes i sträck att torra, det var ett
Slags försvar de gamle göingarna talade om att när
de voro ute på åker såsom att köra ned till stället, med
bräder och handstöld, kunde det behövas vid sinna tillfälle
att hava en dylikt som till försvar.

23. Timjan till blod bore, lita till brötkore "kackepösa".

24. Huelerna saltades och i äldre tid var här i byggen
s k. sägarware, då begagnades prälsar mycket.

25. Slaktäfall och dylikt, ibland såsom Svin här och
slamsar eldades upp för att lukten skulle tagas bort
och då eldades med enkvislar.

26. Blodkorven sändes ut smakbitar till omgånges
vänner, och en gammal kvinna som var till tillfälligt
hjälps fick en smakbit vid slakten. Slaktaren fick
en bit fläsk, han fick taga en bit fläsk i skring
och halet.

27. Köttet av slakt togs ej till mat för än dagen efter
till det kallmat.

Hästkött: Hade folks motvilja att äta, och det var efter de gamle, den tanken att hästen varit en med krigen varande djur, som jaktdjur var räven föraktad till mat först i senare tids köttbrist kom den som trängkost men sånades ej blanda de äppeläggaste jaktdjuren.

28. Vid korvkokningen förelåg att färmarna ligger i saltvatten efter reningen natten över, och under kokningen skulle de pricka fjälsterna med en stålsticka så att luften gick ut, och förhindra att de inte sprack.

30. Julgrisen i ett torp eller husmanshem var det varit familjens höj och tröst att hjälpa till att förpättra en god kommande jul, alla i familjen hade pusslat om grisen, när dagen kom som den skulle gå från det världsliga var det en fast dag, och sedan dagarna efter väntades alla de godbiter som de i månader varit utens.

Frågor om Eo och sedl beträffande pengar och stratter.
En gammal kvinna änka efter en tospare i göinge
byggen, hade sina besparingar gjorda i ett "hose-skaff"
ett (strumpskaff). Hon dog hastigt som ej till att berätta
det för någon av de sina. Och en tid efter var där
nattetid oro i huset, de som bodde där, fann det otrevligt
med detta de gjorde en undersökning och uppte på
vinden. (loftet över Stugan). var emellan sparran och
takets instucket ett paket och i det fann de ett strumpskaff
med pengar av sedlar och silvermunt och det som till
delning bland den rättmätige släkten. Sedem blev det
långt i huset.

2. På dagar skulle de ej handskas med pengar i affär,
för de pengar blevo otrygga
3. De skulle inte ge bort alla pengar som de hade i bärren
och en slant skulle vara kvar som (300 peng) för att
samla in flera, och ett luttat mynt ansågs som "lycke peng."

4. De pengar som händes från andra ~~voro~~ Syndapengar och förelde otur med sig, och blev en förbannelse, och medförde straff ^{för} släkten. och medlen blev odygga, gick det bra i den första släkten, blev det till förbannelse i släktled: det var som ordspråket sade: Da so bruder får gris betala: "Lätt fått är lätt gällt. Brögare medel ~~voro~~ alltid odygga, ordspråk om pengar: Har du det som klingar, får du det som springer.

5. Tur att hitta pengar?

6. Drömde man om silverpenngar. Det blev förargelse."

Drömde man om löss. då fick man pengar.

7. En silverpeng i urkeelfan skulle vara lyckosamt en var en tillbubblad "Är öring". Som han hittat och den hade han filat tråd i för att ha den igenkännlig.

8. Väd hus bygge såsom stads och kommunal byggen, lades i en lufttät rostfri låda de gångbare mynt från 1 öre till och med tio kronor, och dagens aktuella tidning, murades in på ett visst ställe i husgrunden.

10. De gamle ontalade att folk offrade pengar vid vissa Rältor, i synnerhet midnattens afton, var det mycket en gängse sed. En gammal man bördig från Sankt Olov i Flbo härad ontalade att i hans barn dom, offrade folk pengar i en källa vid Sankt Olovs gård, men vi pojkar tog sedan av de döljda pengarna och pröpte konfekt för, berättade nämde Sagesman.

11. På likens ögonlock lade de alltid stora poypen pengar för att stula till ögonen. Och även några poypen pengar i kistan, och till och med stiekade de ett malkylt, och ett kvarter brännvin. Det är bevisbart det sistnämnda. För ett par tiotal år sedan skulle ringaren i Håstveda gräva en ny grav på den gamla kyrkogården, då kom han i jorden intill en annan grav, och där föll ut från den en kvarter flaska väl emballerad och vid undersökning var det brännvin, som var känt som restrost, men dödsavaren och hans kamrats smakade på innehållet, med intygandet att det var godt brännvin.

12. Vid barnlofs s.k. kristnagille lade gudmorn en sedel i svepet. gudfadern och faddersamma började att lägga pengar i ett fat som av en kringbärs bland gästerna, och ibland rika kunde det bli hundra riksdaler.

13. Försteningar i grusgravar i form av större och små mynt. Benämndes "våtra pengar", också försteningar i form av ljus, benämning "våtra ljus".

14. En lantbrukare körde sin åker belägen i gårdens närhet, på årdler tiller hade fastnat ett terkärlsöra på tillspetsen när han tog färd i terkärlsöret så var en bit av terkrukan vidhängande och i den var några silvermynt från 1600-talet, och när drev jorden så kunde de ibland ^{hitta} flera stycken mynt tillsammans, men en släta mynt hittades varje vid varje vörning av jorden, detta bär sak för sägen, att krukan blivit nedgrävd i jorden. Från Baltingslövs station har varit synliga märken efter en gammal färdväg upp genom byggen, och där i stegen har hittats pengar, och i "timmahollet" (fråskroten)

och där ikring har tilläts pengar, anlagna skäl att mynten härstamma från Snapphane tiden.

15. Vid Lena tid i Håstveda Soeken var folkören att där var nedgrävda skatter, och de sett drakar flyga därifrån:

16. En tillfällighet kunde göra en upptäckt: En jägare kom över gulgbacken i grusbacken stack ett killebör upp, och där fastnade stöeln i killebör, och han började morsning att få upp killeb, men när han såg mot Rönge by stod en gård i ljusan låga, och när han sprang ned mot byn sågs ej någon eldsvåda, han gick tillbaka men sedan påträffade han ej killeb.

17. Ett par studenter hade i en underjordiskt källare i två kista fyllt med pengar, på kistan satt två svarta löns som bevakade skatten, men av en klok kvinna hade de fått råd och besvärjelse former att läsa, och strängeliger ej säga mer än vad de av nöd kunde behöva. De gick till källaren komma till kistan läste, talade der om sin nödställda

Belägenhet och läste upp sin besvärjelseform och det var som en lösen, sedan lyfte de hörnorna undan och öppnade kisten, och tog ej mer pengar än vad de av näppe kunde behöva sedan lade de locket på, och satte hörnorna på sin plats.

18. På göingeäsen Gulastorps ägor är ett stort stensör, stenarna äro vanliga lyftstenar, ett par gubbar voro natttid där försedda med lykter för att göra undersökning efter gömda skatter. När de lyftat undan en del sten, så tyckte de att en gård i Gulastorps by stod i ljuset låga, då sprang de ned mot byn, när de kom till byn syntes ingen eldsvåda.

19. Tre stenarbetare skulle taga ut sten bland stenklypporna och i en stenklyfta hittades guld och silversaker silver, kammar bägare, och guldarmband. de lämnades till museum i Stadsbiblioteket och upphittarna fick 800 kr. Det var i Loshults trakten.

20. Ballingstovs bys förste inbyggare har efter legenderna varit fiskare som bosatt sig intill sjön. och den förste ledande personen hette "Balle" som förde ett hårdt regemente och av befolkning^{eller} tillintetgjord.

22. Grämsbyn. Fockarp de första inbyggarna kom över Fockarps ån från Bällingstöv bland sina husdjur hade de höns, där tog en hönstuppa och lät den gå var den bepagade den gick upp på den högare belägna marken där en eklund var belägen och sprätte ekar och gol, där börjades bebyggelsen, och den blivande byn benämndes därefter "Fockarp". Tupp benämndes på allmoges språket (Focke). Den första bebyggaren av Farsörp, hade flera söner, den äldste fick (farsörp) det blev stambyn Farsörp. Ingel byggde en örp och blev sedan by "Ingelsörp". Freds örp, det blev "Fredsörp". Gammals örp, det "Gammalsörp". Prästra i samma socken: Har varit en Fredskog avdelat från byn: och det benämndes "fredskä" odlades sedan och bebyggdes och byn fick namnet "Prästra". Lühr låg intill den långa sjön Lührsjön "Lührlångsen" eller Länga sjön. Tofta, intill Tofta sjön byn byggd på strandtoften utskjuten under senare tiders vattenutvorkning för en spåtoft deraf byns namn "Tofta".

Sagor och Sägner.

1) Den byggmästare som skulle bygga Lunds domkyrka
ingick kontrakt med jätten Finn att han skulle bygga domkyrkan,
och med följande att byggmästaren skulle värma hans öron,
eller sol eller måne, eller skulle han lämna ^{och} sitt kärleblod.
"Jätten Finn" var snart färdig med kyrkobygget. Då gick
byggmästaren i ängslan för han inte fått se på jätterns namn.
Så gick han ut ett stycke från staden och lade sig att vila på
en backe, som han låg där hörde han inifrån breken en kvinna
sjunga en vaggvisa för sitt lilla barn: I morgen kommer,
Finn för din, med sol eller måne, eller mannens hjärte blod,
då blev byggmästaren glad: Och gick till kyrkobygget, och då
skulle Finn sätta in sista stenen i kyrkobygget, och då
sade byggmästaren, Finn sätt stenen bättre, Finn blev
så vred, så han kastade stenen, och sade kyrkan ska aldrig
bliva färdig, och sprang ned och tog fatt om pelaren i krypten,
och skulle välla ihull kyrkan, men i samma stund blev han
förvandlad i sten och där står han än och håller i pelaren.

och det är då samning av varje år får de reparera på dom-
kyrkan. Så hörel jag historier om talas i min barn dom.

6. Skogssnuan turade en bondedräng. En dräng träffade
en vacker fin flicka i skogen, han tyckte hon var obekant
på trakten och de älskades om natten, men ^(på) sen natten försvann
hon, när hon kom en bit från honom, gav hon upp ett skri.
Och sade. Ja så illa har jag då aldrig turat en kvinna själ.
Ja så har jag då aldrig tegit hos "en förr"
i heller "Sade. Drängen".

7. Bjutormen kunde bita sig i sjärlen, och resa sig upp och
sulla snabbt som ett hjul.